

נזיר כח

משה שווערד

1. רא"ש (פירוש לש"ס) מסכת נזיר דף כז עמוד ב

מתיב רבא קרבנו בקרבנו וכו' בפ' אשר נשיא יחטא כתיבי ג' קרבנות חד בנשיא וחד בהדיוט. אחד בכבשה ואחד בשעירה וקמא קא דריש בקרבנו הוא יוצא ואינו יוצא בקרבן אביו שאם הפריש אביו קרבן על חטאתו ומת והבן היה חייב אותו קרבן עצמו אין הבן יוצא באותו קרבן:

2. ספר נתיבות הקודש

בקרבתו הוא יוצא ואינו יוצא בקרבן אביו, ומשמע משום דכתיב קרבנו הא בלאו האי ילפותא מקרא יש מקום לומר דיוצא בקרבן של אביו, ולכאורה אמאי איצטריך ע"ז קרא הא זהו פשיטא דבעינן דכל אחד ואחד מביא קרבן על חטאו ובחיי אביו ודאי דין הוא דאינו יוצא בקרבן אביו וא"כ מהיכי תיתי נאמר היכא דמת אביו שיצא הבן בקרבן אביו. וי"ל עפ"י דמבואר בפ"ק דזבחים דף ה' ע"א דיורש קניא וא"כ יש הו"א לומר דלאחר מיתה קניא היורש את הקרבן ובכ"מ בחטאת שמתו בעליה בדין הוא שתמות היינו במקום דליכא בן, ואפילו אם איכא בכ"ז היכא דהבן לא חטא ממילא לא יכול ליורשה, ונמצא דאיכא החסרון מצד היורש כיון דלא חטא ממילא אינו עולה בעד הבן, אבל במקום דהבן חטא והבן ג"כ מחוייב להביא קרבן כמו אותו קרבן שהניחו אביו, אז יש מקום לומר דיורש קניא ויכול להתכפר בהקרבן שהפריש אביו.

3. תוספות מסכת נזיר דף כז עמוד ב

ואינו יוצא בקרבן אביו - צ"ע דמה איצטריך קרא הא ודאי דחטאת שמתו בעליה למיתה אזלא ומאי האי דקאמר נמי בתר הכי אבל יוצא הוא בקרבן אביו שהפריש מן הקלה על הקלה וכו'.

4. שיטה מקובצת מסכת נזיר דף כז עמוד ב

ואינו יוצא בקרבן אביו. צריך עיון דודאי חטאת שמתו בעליה למיתה אזלא. ושמא הוה אמינא דכשיש לו בן צריך לקרבנו לא אזיל למיתה. תוס' הרא"ש

5. שערים מצויינים בהלכה

בנים ואם אין מתה אנכי, וכל שמניח בן אינו ממש חטאת שמתו בעליה. וועוד יש לפרש דאביו חי, ושניהם האב והבן אכלו חלב בשוגג, ומסר חטאתו שכבר הפריש לצורך בנו והוא לוקח לו חטאת אחר, ועל זה צריך קרא למעט. שוב ראיתי בפ"י המשניות להרמב"ם (כריתות פ"ו מ"ז) שכתב, הא דמפריש חטאתו ומת לא יביאנו בנו אחריו, דאינו ר"ל שלא יקריבנו על אביו, דזה פשוט שחטאת שמתו בעליה תמות, אבל רצונו לומר שלא יקריבנו בנו על חטאת עצמו. ועיי' בשפת אמת.

ואינו יוצא בקרבנו של אביו. כתבו התוס' צ"ע למה איצטריך קרא, הא ודאי דחטאת שמתו בעליה למיתה אזלא כו'. נ"ל דאפשר הא דחטאת שמתו בעליה כו' היינו כשלא הניח בן, דהבן במקום אביו דברא כרעיה דאבוה, וכן מפורש בקרא (משפטים כא-ט) "ואם לבנו יעדנה" ורחל אמרה ליעקב (ויצא ל-א) "הבה לי

6. שפת אמת מסכת נזיר דף כז עמוד ב

בתוד"ה ואינו יוצא בקרבן אביו, צ"ע דמה איצטריך קרא הא ודאי דחטאת שמתו בעליה למיתה אזלא, עיין בפירוש המשניות להרמב"ם בכריתות [פ"ו מ"ז] דמיישב זאת, **דהוה אמינא כיון דבן יוצא בקרבן אביו, הוי כמו שעדיין בעלים חיים**, ולא הוי בכלל מיתות בעלים רק במי שאין לו בן שחייב חטאת הוה מתו בעליה, משו"ה קמשמע לן דהבן אינו יוצא בה ושוב הוה בכלל מתו בעליה. ובספר באר שבע שם הקשה עליו דבהוריות [ו' ע"ב] הגמרא דוחה טעם זה, ואיני יודע כוונתו, דוודאי למסקנא דאין הבן יוצא בקרבן אביו שוב הוי בכלל מיתת בעלים, משא"כ בסלקא דעתך וכמ"ש.

7. ערוך לנר על כריתות דף כז/ב

שם ברש"י ד"ה לא יביאנה. לאחר מיתה: בנזיר הקשו התוספ' היאך ס"ד לומר כן הא הל"מ דחטאת שמתו בעלי למיתה אזלא והניחו בצ"ע **אכן הש"מ בשם הרא"ש כתב ושמא ה"א כשיש לו בן צריך לקרבנו לא אזיל למיתה עכ"ל ולא ביאר מהיכי תיתי לומר כן אבל לענ"ד י"ל ע"פ מה דאמרין הוריות (דף ו' ע"א) מדכתיב תחת אבותיך וגו'** אי הכי אפילו יחיד נמי ע"ש הרי דאי לא קשיא אפילו יחיד נמי הוי סברא לומר **דבן במקום אביו קאי** ודע שאין להקשות מאי פריך שם אפילו יחיד נמי הרי מיעוט כאן מקרבנו דז"א דהכא לא ממעיטין אלא שאין כפרה לבן על חטאו בקרבן שהפריש אביו אבל אכתי לא שמענו שלא נאמר שלא נחשוב האב כמת לבלתי הקריב קרבנו כשיש לו בן:

8. קרן אורה מסכת נזיר דף כז עמוד ב

תוס' בד"ה ואינו יוצא בקרבן אביו. **צ"ע דהא חטאת שמתו בעלי למיתה אזלא כו'** ובשיטה מקובצת תי' דה"א היכא דאיכא בן דחייב חטאת לא תמות אלא יתכפר בה הבן. **ונראה דהיינו אם אכל הבן החלב בחיי אביו וכבר נתחייב חטאת בחיי אביו.** אבל אם אכל חלב לאחר מיתת אביו פשיטא דלמיתה אזלא. ושוב אינה חוזרת להכשירה להתכפר בה הבן על אכילת חלב שאכל אחר מיתת האב. וקצת ראייה מכאן לגרסת רש"י ז"ל דבנזירות גם כן מגלח על נזירות אביו בכה"ג היכא דהיה נזיר בחיי האב ושפיר בעי למילף דמביא קרבן ממעות אביו כי היכי דמגלח על מעות אביו. דלגרסת התוס' ז"ל דהא דמגלח על נזירות אביו היינו אם נזר אחר מיתת האב. אם כן היכי יליף מינה שביא קרבן ממעות שהפריש אביו. ובכה"ג שחטא הבן אחר מיתת האב פשיטא דלא מצי מייתי מינה קרבן. דכבר חל עלייהו שם איסור לילך לים המלח וכמעט ראייה מכרחת היא לגרסת רש"י ז"ל.

ועוד נראה דהא דאיצטריך לן קרא דאינו יוצא בבהמה או מעות שהפריש לעצמו מן הקלה על הקלה. היינו נמי היכא דב' החטאים היו קודם הפרשה. אבל חטא דלאחר הפרשה בלאו הכי לא מיכפר כדאייתא בזבחים דף ו' מיד דהוי אחטאת דלא מכפר לאחר הפרשה. אבל אין זה מוכרח דהתם קאמרין דלא מכפר גם לאחר הפרשה היינו לכפר על שני החטאים דקודם הפרשה ודלאחר הפרשה והכא איירינן ברוצה לשנות מחטא זה על חטא אחר י"ל דאפי' על חטא שלאחר הפרשה יכול לשנות אי לאו קרא. ודו"ק.

9. רא"ש (פירוש לש"ס) מסכת נזיר דף כז עמוד ב

[א] מן הקלה חלב ודם ושאר חייבי חטאות שאין חייבין על זדונן סקילה. [ב] על החמורה שבת וע"ז וכיוצא בהן שחיובן על זדונן סקילה:

10. רש"י מסכת נזיר דף כז עמוד ב

יכול לא [יצא] בקרבן אביו - שהפריש אביו מן עבירה קלה [א] שעבר כגון שבועת העדות ושבועת ביטוי. על החמורה - [ב] שהבן חטא כגון שאכל חלב ודם או שנתחייב בחייבי מיתות בית דין.

11. רא"ש (פירוש לש"ס) מסכת נזיר דף כז עמוד ב

שהרי אין אדם מגלח על בהמת אביו בנזי' שאם הפריש בהמות לנזירותו ומת ואמר הבן הריני נזיר ע"מ שאגלח על נזי' אבא אינו מגלח עליהם **דלא נאמר הלכה אלא על מעות סתומים שהפריש אביו:**

12. תוספות מסכת נזיר דף כז עמוד א

שהרי לא מעל - בשוגג אם שגג והקריב קרבן על הדם קרבן של חלב דאכתי בקדושתיהו קאי כיון דבהמה קדושה קדושת הגוף ולא נפק לחולין בהכי כיון שלא נהנה ממנה לא כיפר במזיד דלא עשה כלום שאינו יכול להתכפר בקרבן של דם כלל לא מעל אם עשה (בו) בשוגג הואיל ואינו מוציא מרשות הקדש **אלא מהקדש זה להקדש אחר ומתוך שלא מעל לא כיפר** והכי מפרש ליה בפרק בתרא דכריתות (דף כז:) ואחרי שאנו רואין בשוגג דלא כיפר דין הוא כשנתכוון לעקר חטאת חלב ולעשות חטאת דם דלא כיפר.

13. חידושי הגרי"ז מסכת נזיר דף כח עמוד א

[א] גמ' שכן אם הפריש בהמה על החלב והביא על הדם וכו' שהרי לא מעל ולא כיפר, ובתוס' פ"א דאין מעילה אלא במשנה מרשות הקדש לרשות הדיוט בשוגג, אבל הכא מהקדש להקדש קמשנה, ולכך לא מעל עכ"ד. **וצ"ב והלא עיקר הטעם הוא משום דקדושת הגוף אינה יוצאת לחולין, ומשו"ה לא כיפר כמוש"כ בתחילת דבריו, א"כ אפילו הוי משנה הקדש לחולין ג"כ לא היה יוצא לחולין, ולמה נקט טעמא משום דהוי מקודש לקודש, ונראה דעל הא דלית בהו חיוב מעילה קאי....**

14. ספר שערים מצויינים בהלכה

דף כח. שהרי לא מעל ולא כיפר. ע"י רש"י.
והתוס' כתבו אם שגג והקריב קרבן על דם קרבן של חלב, דאכתי בקדושתיהו קאי לא נפק לחולין בהכי, כיון שלא נהנה ממנה, לא כיפר במזיד דלא עשה כלום שאינו יכול להתכפר בקרבן של דם כלל כו'. והסביר בתפארת ציון, דדין מעילה הוא בשני אופנים, (א) בקדושת בדק הבית, דאפשר להוציאו לחולין, ואז תיכף משהוציאו לחולין מעל, אפי' לא נהנה, (ב) בקדושת המזבח, שהוא קדושת הגוף שאינו יוצא לחולין, אינו מועל אא"כ נהנה מההקדש כו', ועל זה אמרו התוס' שני טעמים על מה שלא מעל, (א) דאכתי בקדושתיהו קאי, כיון דהבהמה קדושה קדושת הגוף לא נפקי לחולין בהכי, (ב) כיון שלא נהנה ממנה לכן לא מעל. וע"י ברמב"ם (מעילה פ"ד ה"ה).

15. תוספות מסכת נזיר דף כח עמוד א ד"ה נזרק עליה

נזרק עליה אחד מן הדמים - כגון שגמרה נזירות בטהרה והביאה קרבנות נזירות טהרה שהן ג' בהמות כבשה לחטאת וכבש לעולה ואיל לשלמים ונזרק עליה אחד מן הדמים חטאת או עולה או שלמים אינו יכול להפר נזרה לענין שלא תצטרך לגלח ולהביא שאר קרבנות דלפי שאין כאן עוד עינוי נפש דביין מותרת ואי משום שצריכה לגלח ומטו עליה אשה מתגלחת אפשר לה בפאה נכרית הכי מפרש בגמרא אבל אי לא נזרק הדם עדיין דאסורה [ביין] מיקרי שפיר עינוי נפש אף על גב דלא מיתסרא אלא שעתא פורתא.

16. חזון איש | אה"ע ס' קמא

(ח) נזיר כ"ח ח' נזרק עליה אחד מן הדמים אינו יכול להפר, יש לציין בה אסורה עדיון להעמא דמפסדת צעומאחא מלוח גילוח כדאמר י"ד צ' ועומאחא חשיבא עינוי נפש כדאמר נדרים פ"ג צ', וי"ל דמשום שעה מועטת לא מקרי עינוי נפש שכרי צידה לגלח (ואע"ג דמויעטת יין חשיבא עינוי נפש אף לשעה מועטת כדאמר

בגמ' דלר"א אכתי מצי מיפר לה שאני כחם דהוא לורך לכל שעה חבל לנכת לבית חבל וכו' יתן אל לבו לשעה אחת לא חשיב עינוי.

17. תוספות מסכת נזיר דף כח עמוד א

רבי עקיבא אומר אפילו נשחט - ולא נזרק הדם אינו יכול להפר בגמרא מפרש משום הפסד קדשים ומסיק בגמרא כשנשחטה החטאת שאם יפר לה נמצאת בהמה זו תצא לבית השריפה שהיא אינה צריכה לחטאת וגם לא יוכל לזרוק דמה לשם שלמים דחטאת שלא לשמה פסולה יש להסתפק אם היפר לה אם מופר או שמא יש כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה בשב ואל תעשה.

18. שפת אמת מסכת נזיר דף כח עמוד א

במשנה נזרק עליה אחד מן הדמים וכו' ר' עקיבא אומר אפילו נשחטה עליה וכו', ונסתפקו בתוספות לר"ע דטעמיה משום הפסד קדשים אם היפר הוי הפרה, או שמא יש כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה בשב ואל תעשה. וכן נראה מלשון אינו יכול להפר, דאי רק לכתחילה הוה ליה למימר לא יפר. ולפי"ז אפשר דלכתחילה אפילו הת"ק מודה דלא יפר בחטאת משום הפסד קדשים, אבל הרמב"ם כתב בלשונו [פ"ד מהל' נזירות הלכה י"ז] יפר דמשמע אפילו לכתחילה.

ובאמת צריך עיון, כיון דיכולה לשתות מיד אחר זריקת הדם למה יחשב ענוי נפש על שעה מועטת, וצ"ל משום דכבר נתענה מיון זמן רב, לכן אפילו שעה מועטת נחשב לעינוי, מיהו על הגמרא קשה דנדחקו לפרש דברי ר"ע בחטאת דוקא ומשום הפסד קדשים, והלא יש לפרש אחד מן הקרבנות כפשוטו, וטעמו משום דבשעה מועטת לא נחשב לעינוי נפש וצ"ע.

19. קרן אורה מסכת נזיר דף כח עמוד א

תוס' בד"ה ר"ע אומר כו' יש להסתפק אם היפר לה בעלה אם מופר או שמא יש כח כו' בשב ואל תעשה עכ"ל. ובשיטה מקובצת כתב בשם הרא"ש ז"ל דצ"ע אם נטמא יביא קרבן טומאה והוי קום ועשה. ואין זה מוכרח דאחר מלאת אינו מביא קרבן טומאה וכמשמעות התוס' ז"ל לעיל בכמה דוכתי. ועיין מש"כ לעיל בפלוגתא דבר פדא ורב מתנא בדברי הרמב"ם ז"ל בזה. אבל בלאו הכי איכא קום ועשה זריקת דם הפסול ע"ג המזבח ואכילת הבשר לכהנים. ויש להסתפק בשאלה לר"ע אי אינו יכול לשאול גם כן בכה"ג משום הפסד קדשים. אלא דבשאלה אין כאן הפסד קדשים אלא הפסד חולין דהקרבתו הוי חולין למפרע והוי חולין בעזרה ועיין תוס' בכריתות במתניתין דיש אוכל אכילה אחת. וכבר עמדו על זה דהוא נגד שמעתא דשבועות דקדשים איתנהו בשאלה אפילו לאחר זריקה וכבר כתבתי בהאי ענינא בחי' לנדרים.

20. חדושי ר' מאיר שמחה מסכת נזיר דף כח עמוד א

שם תוספות ד"ה רע"ק אומר יש להסתפק אם היפר לה אם מופר כו'. נראה דלשיטתם שבעל מיפר משום דנודרת על תנאו שאם ירצה, רק בדברים של ע"נ ודברים שבינו לבינה, היא דעתה על הבעל ובכה"ג שעובר על דברי חכמים ומיפר הנדר שוב לא נדרה על אופן זה, אם ירצה הבעל לעשות איסורא נגד דעת החכמים שמצוה לשמוע דבריהם, ולכן אין ביד הבעל להפר, ואם היפר לה אינו מופר, ודוק היטב. ולשונם אינו מדוקדק בזה והעיר בזה בספר ברכת ראש ע"ש.

21. ספר תפארת ציון

רע"ק אומר אפי' נשחטה עליה וכו' הגמרא מפרש טעמו דרע"ק הוא משום הפסד קדשים והיינו כשנשחט חטאת ברישא דאין לו תקנה, ונאפשר לומר דטעם מחלקותם הוא אם יש כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה בקום ועשה [ביבמות פ"ט ע"ב יהיה שם עיקר המחלוקת בזה] דרע"ק ס"ל דיש כח ביד חכמים לעקור וכו' לכן ס"ל דהגם דמדאורייתא הפרתו הפרה והחטאת יוצא לבית השריפה אעפ"כ יש כח ביד החכמים לבטל הפרתו ויהיו הכהנים אוכלים את החטאת, ורבנן ס"ל דאין כח ביד חכמים לעקור וכו' לכן ס"ל כיון דהפרתו יהיה הפרה מדאורייתא ההכרח הוא שיפסול החטאת והכהנים אסורים לאכול אותה:

22. תוספות מסכת נזיר דף כח עמוד ב

משום הפסד קדשים - שאם יפר לה קודם זריקה ושוב אינה צריכה לקרבנות הללו ואסור לזרוק דם ופריך אמאי איכא הפסד יפר לה ולזרוק דמו שלא לשמו ויותר הבשר באכילה מן הזבחים שנזבחו שלא לשמן דכיון דהיפר לה ואינה עוד נזירה שוב אין עומדין לשמן ואפילו יזרוק דמן סתם כשרין דסתמא [שלא] לשמן קיימי וה"ק יזרק דמו דסתמא שלא לשמן קיימי אלא לשם שלמי נדבה כיון דאינה עוד נזירה.

23. פירוש הרא"ש מסכת נזיר דף כח עמוד ב

ואם היתה שבת לא יזרוק ואע"ג דזריקת הדם אינה אסורה אלא מדרבנן כדאיתא פ' אלו דברים ואפ"ה החמירו חכמים משום דתקוני זיבחה הוא שמתקן האימורים להקטרה והבשר לאכילה ודמי לאין מגביהין תרומות ומעשרות [בשבת ויו"ט]. ואם זרק הורצה להקטיר אימורים לערב דהיום אינו יכול להקטיר.

24. ספר שערים מצויינים בהלכה

יש עוד להעיר דקתני הכא ואם זרק הורצה, והטעם דאינו אסור אלא מדרבנן, [ובמס' כתובות (פא:)] איתא, כיון דרבנן אמרי לא ליזבין אע"ג דזבין לא הוה זביניה זביני, ומבואר מזה דהא דקי"ל במס' תמורה (ד:)] כל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני, אפי' באיסורי דרבנן אמרינן כן, וכן הוכיח הסמ"ע (ח"מ סי' רח סק"ג). והקשה בטו"ז (שם) מהא דקי"ל בשו"ע (ח"מ סוס"י רלה, וסוס"י קצה) הקונה קנין בשבת המקח קיים, וזהו איסור דרבנן כמש"כ ברמב"ם (שבת פכ"ג הי"ב) ותיירץ דיש לחלק בין אם האיסור מצד עצמו או לא מהני אפי' דיעבד, אבל אם האיסור מצד היום כגון הכא מצד איסור שבת מותר בדיעבד, וכזה מותר באמת אפי' בדאורייתא, דהרי קי"ל במס' חולין (יד.) השוחט בשבת וביוה"כ אע"פ שמתחייב בנפשו שחיטתו כשרה. וע"ע בשו"ת נודע ביהודה (מהד"ק אעה"ו סי' עו-עו).

25. שיטה מקובצת מסכת נזיר דף כח עמוד ב

הכא במאי עסקינן דשחיט חטאת ברישא. ועל חטאת מצוי מגלח כדתנן אם גילח על אחת משלשתן יצא. ואם כן אף קודם זריקה לא מצוי מיפר דהא בחטאת אין לו תקנה כדתנן כל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשרין חוץ מפסח וחטאת. ולהכי לא מצוי למיפר אף על פי דאיכא עינוי נפש כיון דאיכא הפסד קדשים. אבל קודם שחיטה מפר אף על גב דאי הוי מופרש הוי אזיל למיתה לא מיקרר הפסד קדשים אלא כשנשחט ונפסל אחרי כן. הרב עזריאל ז"ל:

ואמאי לזרוק דמן שלא לשמן ויתיר בשר באכילה מי לא תניא כבשי עצרת ששחטן שלא לשמן או ששחטן לפני זמנן או לאחר זמנן הדם יזרק והבשר יאכל וכו', והיינו דהמקשה היה סבור דשחט תחילה העולה או השלמים וע"ז מקשה דהא עולה או שלמים כשרין שלא לשמן, ולכאורה אמאי מקשה דוקא מהך כבשי עצרת אמאי לא מקשה מהא דתנן ריש זבחים כל הזבחים שנשחטו שלא לשמן כשרים ולא דוקא נשחטו אלא הוא הדין נזרקו וכמו שמפורש שם בתוס' מהא דמפורש בזבחים דף י"ג, וע"כ צ"ל דהכא הכוונה דמותר לכתחילה לזרוק דמן שלא לשמן וע"ז מייתי ראייה מכבשי עצרת דהדם יזרק והבשר יאכל והיינו דמותר לכתחילה לזרוק דמן שלא לשמן, והיינו אע"ג דלשחוט לכתחילה שלא לשמן אסור ועובר על הלאו דלא יחשב וכמו שמפורש ברש"י ריש זבחים וגם בריש מנחות דעובר

והכא נשחט מעיקרא לשמן וכמו שהקשו בתוס'. וי"ל דזהו הכוונה דהא בקרבן דעלמא אם שחט שלא לשמן אז אסור לו עוד לעבוד שאר עבודות שלא לשמן וכמו שמפורש בריש זבחים דף ב' ע"א עולה ששחטה שלא לשמה אסור לזרוק דמה שלא לשמה וכמו דמסיק שם משום דשני בה כל הני לישיני בה וליזיל, אבל הכא דפריך ולזרוק דמן שלא לשמן והיינו שיהא מותר לכתחילה לשנות לזרוק שלא לשמן וע"ז פריך והיכן מצינו כה"ג שיהא מותר לכתחילה לשנות ולזרוק שלא לשמן, וע"ז מביא ראייה מכבשי עצרת דמותר לכתחילה לזרוק הדם שלא לשמן והיינו מטעם כיון דשחטן מתחילה שלא לשמן ואינם ראויים עוד לכבשי עצרת אז מותר לכתחילה לזרוק שלא לשמן, וע"ז מביא ראייה דה"נ הכא כיון דאינו עומד השתא לשלמי נזיר דהפר לה בעלה לאחר שחיטה אז מותר לכתחילה לזרוק שלא לשמן, ואפשר להעמיס זאת בכוונת התוס' והיינו דעיקר כוונת התוס' ליתן היתר לזרוק שלא לשמן ועיין.

28. תוספות מסכת נזיר דף כח עמוד ב ד"ה מתני' האיש

מתני' האיש מדיר בנו בנזיר – [1] שיאמר יהא בני נזיר ויתחילו מגין הימים מיד אפי' אין הבן יודע שאביו הדירו בנזיר [2] א"נ דמדיר בנו בנזיר שיצוה לבנו שיאמר הריני נזיר.

29. תוספות מסכת נזיר דף כח עמוד ב ד"ה בנו אין

בנו אין בתו לא - דכך הלכה היא בנו דשייך במצות לכשיגדל מוטל על האב לחנכו אבל בתו לא תימה הא דאמר בעלמא (יבמות דף קיד.) קטן אוכל נבילות אין ב"ד מצווין עליו להפרישו והאמר [ריב"ח] אף לחנכו לעשות מצוה מוטל על האב וי"ל דחינוך לא שייך אלא להזהירו לעשות ולקיים מצוה אבל להזהיר מלעבור אין זה חינוך והוא דפרק בתרא דיומא (דף פב.) היינו קיום מצוה ועניתם עוד אומר ר"י דחינוך לא שייך אלא באב אבל באיניש אחרינא לא שייך והכא אמרינן בתו לא והתם אמרינן אחד תינוק ואחד תינוקת מחנכין אותם להתענות ביוה"כ וצריך לחלק בדבר.

30. ספר נתיבות הקודש

ד"ה בנו אין בתו לא וכו' וי"ל דחינוך לא שייך אלא להזהירו לעשות ולקיים מצוה אבל להזהיר מלעבור אין זה חינוך, והטעם דעיקר טעם החינוך הוא מפני שהדבר שנתרגל בזה בילדותו נעשה לו לטבע על כל ימי חייו, וזה אינו שייך אלא על דבר שהקטן מתבונן בכמות הדבר כמו בלבישת ציצית ולקרות ק"ש ולברך וכדומה, דמתבונן בכמות המעשים שהם בשביל מצות ה' ועי"כ נשרש זה בטבעו לעולם, משא"כ כשאביו מפרישו מלאכול נבילות וכדומה אינו מתבונן במעשים על מצות ה' דאינו מתבונן באיכות בשר נבילה ובכמות אין הבדל בין בשר נבילה לבשר כשר לכן אין האב מחוייב לחנכו בזה על שלא יהיה לו מזה תועלת כשיגדל ובזמן קטנותו אין עליו שום איסור לאכול נבילות:

31. ספר נתיבות הקודש

בא"ד והכא אמרינן בתו לא וכו' וצריך לחלק בדבר. ונראה דהחילוק הוא דבמצות יוה"כ שוה בת לבן משא"כ בדיני נזירות אינם שוים דהבן הוא לעולם ברשות עצמו לנדור ולנזור כרצונו משא"כ הבת אינה ברשותה אלא או ברשות האב או ברשות הבעל דכחם להפר לה:

32. גליוני הש"ס מסכת נזיר דף כח עמוד ב

האיש מדיר את בנו בנזיר, נ"ב ע' תוספתא עדיות פ"ק ב"ה אומרים אין אדם מדיר את בנו בנזיר ולר"י דס"ל דהלכה היא בנזיר יהי' מכאן קושי' אמ"ש הרמב"ם בהקדמת פיה"מ דלא שייך פלוגתא בהלל"מ וע"ש בתוספתא עוד חידוש בש"א אין אדם מדיר את אשתו ומוכח דיש מ"ד דמדיר את אשתו ונ' קצת דקאי ג"כ אנזירות:

חינוך בנזירות

נזיר כח-כט

משה שווערד

1. גליוני הש"ס מסכת נזיר דף כח עמוד ב

האיש מדיר את בנו בנזיר, נ"ב ע' תוספתא עדיות פ"ק ב"ה אומרים אין אדם מדיר את בנו בנזיר ולר"י דס"ל דהלכה היא בנזיר יהי' מכאן קושי' אמ"ש הרמב"ם בהקדמת פיה"מ דלא שייך פלוגתא בהלל"מ וע"ש בתוספתא עוד חידוש בש"א אין אדם מדיר את אשתו ומוכה דיש מ"ד דמדיר את אשתו ונ' קצת דקאי ג"כ אנזירות:

2. עיין בגליון הש"ס

עיי"ש

3. ספר שמואל א פרק א

(י) והיא מרת נפש ותתפלל על ה' ובכה תבכה: (יא) ותדר נדר ותאמר ה' צבקות אם ראה תראה בעני אמתך וזכרתי ולא תשכח את אמתך ונתתה לאמתך זרע אנשים ונתתיו לה' כל ימי חייו ומורה לא יעלה על ראשו:

4. רד"ק על שמואל א פרק א פסוק יא

(יא) ותדור נדר - אני תמה איך חל נדרה על בנה שיהיה נזיר ועוד שלא היה בעולם ואיך חל הנדר עליו ואפילו היה בעולם הרי אמרו האיש מדיר את בנו נזיר ואין האשה מזרת את בנה בנזיר ואפילו באיש לא מצאו בו טעם אלא אמרו הלכה היא בנזיר ואם תאמר כי אלקנה עשה הנדר גם כן אחרי ששמע מאשתו זה לא ראינו והיאך הניח הפסוק לספור עיקר הנדר וכתב נדר חנה שאינו נדר זה רחוק ויותר אני תמיה איך לא דברו רז"ל בזה הדבר כי לא מצאתי בדבריהם בזה שום דבר לא במדרש ולא בתלמוד:

5. תפארת ישראל / יכין/ על מסכת נזיר פרק ט משנה ה

[נא] אף מורא האמורה בשמואל נזיר - ואף דאין אשה מזרת בנה בנזיר, חנה נדרה שתפתה לאלקנה עד שיתרצה, ולא מצינו שלא התרצה:

6. ספר שערים מצויינים בהלכה

דף כט. כדי לחנכו במצות. פירשו התוס' ומדרבנן. וכ"כ רש"י במס' חגיגה (ב. ד"ה איזהו קטן) דהטילו חכמים על אביו ואמו לחנכו במצות. אכל הרמב"ם (מאכ"א פי"ז הכ"ח) כתב, מצוה על אביו לחנכו בקדושה שנא' (משלי כב-ו) "חנוך לנער ע"פ דרכו וגו'". ומשמע דדברי קבלה הוא. ומדברי הרמב"ם אלו מכואר דחיוב חנוך הוא רק על האב. וכ"כ הר"ן במס' נדרים (לה: ד"ה ההיא) וז"ל, בשלמא בקטן לאבוה קא מזהר. ועי' בתו"י במס' יומא (פד. ד"ה בן) דחיוב קטנים ליתא אלא באב. וכ"כ בהגהות מיימונית (שביחת עשור פ"ב-כ). ובתרומת הרשן (סי' צד) מביא שכ"כ התוס' בפרק כל כתבי, עיי"ש (קכא. ד"ה ש"מ).

לקיש דאין האשה חייבת, וכן אינו מחויב לחנך בתו בזה, אבל המצות שיהיו מחוייבים כשיגדלו, פשיטא דגם האשה חייבת, וכמו כן מחוייבים לחנך את בנותם כדאיתא במס' יומא (שם) לחנך את הקטנה בעינוי יו"כ. וכ"כ בקרו אורה. וכעין סברא זו כתב במנ"ח (מצוה רסד) בשם חכם אחד, דאין חייבים לחנך בניהם באבלות דאפשר שלא יזדמן להם ובלע המות לנצח. וע"ע בשו"ת כתב סופר (יו"ד סי' קעב). ועי' בתוס' במס' עירובין (פב. ד"ה קטן) וברא"ש (סי' ב) דמצוה לחנך קטן בעירובי תחומין, וברא"ש סיים עלה, כדמצינו שהאב מדייר את בנו בנזירות. ועי' ברמב"ם (שבועות פ"ב ה"ח) דצריך ללמד הקטנים לשונם דברי אמת בלא שכועה כו', וזה הדרך כמו חובה על אבותיהם כו'.

ואין האשה חייבת לחנך את בנה. משמע דס"ל דאין האשה חייבת כחינוך בנה, ובמס' סוכה (ב:) איתא גבי הילני המלכה, ואיהי בדרבנן לא משגחה כו', ומשמע דיש חיוב גם על האשה, וכן במס' חגיגה (ב.) במשנה איזהו קטן כו', ופרש"י דהטילו חכמים על אביו ואמו לחנכו במצות. ועי' מה שכתבנו במס' סוכה (שם ד"ה וכ"ת) ובמס' חגיגה (שם ד"ה איזהו) ובמס' יומא (פב. ד"ה התינוקות). ובמרומי שדה מחלק ביניהם, דהכא מיירי בנזירות שאין מוטל לכשיגדיל לקבל עליו נזירות, ואינו אלא זהירות מצוה במקום שצריך, כזה ס"ל לריש

8. דף על הדף נזיר דף כח עמוד ב

הרע"ב במשנתנו - כתב שאב מדיר את בנו עד שיביא ב' שערות. הקשה התוס' יו"ט דבפ"ג דסוטה מ"ח כתב הרע"ב שחל הנזירות עליו אפי' שיגדל ע"ש.

ויש לתרץ: דהנה יש שני נידונים שונים בענין -

- א. עד איזה גיל אב יכול להחל נזירות על בנו.
- ב. אם אב החל נזירות על בנו הקטן, עד מתי חלה נזירות זו על הבן.

לפי"ז י"ל, דהרע"ב במשנתנו איירי בנידון א' - עד איזה גיל יכול להתחיל ולהזיר בנו. ואילו בסוטה שם איירי בנידון ב', דעד איזה תקופה חייב הבן לנהוג נזירות. יעויין במנחת חינוך (מצוה שסח).

9. דף על הדף נזיר דף כח עמוד ב

במשנה: האיש מדיר את בנו בנזיר כו'. ואמרינן בגמ' (לקמן כ"ט ע"א) ר' יוחנן אמר הלכה (- למשה מסיני) הוא בנזיר.

במשנה למלך (הל' נזירות פ"ב הי"ג) חוקר [1] אי האב יכול להשאל על נדר זה, דשמא לא מצינו שאלה רק בנודר על עצמו ולא בנדר דאחרים. [2] עוד חקר אי הקטן יכול להשאל על נדר זה, דשמא לא מצינו שאלה רק בנדר שהוא עצמו קיבל על עצמו, ולא בנדר שהדירו אביו.

והביא מרש"י מכות כ"ב ע"א שכתב וז"ל: ואית דמפרשי נזיר שמשון, נזיר מן הבטן [דהיינו ע"י אביו]. וקשיא לן ההיא נמי בשאלה איתי', שהי' אביו יכול להשאל עליו. ואפי' אם מת אביו, מ"מ הי' בשאלה באותה עת ע"כ. ומדבריו פושט המשל"מ כל שאלותיו, דהרי רש"י כתב מפורש דאביו יכול להשאל על הנזירות, ועוד מבואר מדבריו דהבן אינו יכול להשאל על הנזירות, שהרי ממה שסיים רש"י שאף שכשמת האב מ"מ הי' זמן שהי' האב יכול להשאל, ול"א פשוט יותר שעדיין איתי' בשאלה ע"י הבן, אלמא מוכח שהבן עצמו ליתי' בשאלה.

10. שפת אמת מסכת נזיר דף כח עמוד ב

במשנה האיש מדיר את בנו בנזיר, לא נתבאר אי רק סתם נזירות או אפילו נזירות מרובה, ויש לומר דנזירות מרובה היא רק ככל נדר וההלכה היא רק בנזיר, פ"ד דין הנזירות שנתנה תורה, ואע"ג דיכול אחר כך להזירו שנית, מכל מקום יותר מסתם נזירות אינו יכול להזירו, וכן הדעת נוטה, ובזה יש ליישב קצת מ"ש התוספות [ד"ה ואין] דלא תני במשנה דאם הביא ב' שערות פוסק הנזירות משום דבפלוגתא לא קמיירי, ותמה בס' אורח מישור דהלא תוס' עצמם כתבו בסוף הסוגיא [ל' ע"א ד"ה הניחא] דבין לרבי ובין לריב"ז מ"מ אין הנזירות נפסק לכ"ע רק בנעשה י"ג וב' שערות, ולמה תליא בפלוגתא.

ולמ"ש כ' יש לומר, דלמ"ד עד עונת נדרים לא שייך האי דינא, דכיון דאביו הזירו קודם שנת י"ב א"כ נפסק הנזירות קודם שהגיע לב' שערות, דהרי לא יכול להזירו יותר מסתם נזירות דהוא ל' יום, וע"כ דנפסק הנזירות לפני שהביא ב' שערות ודו"ק. מיהו אכתי משכחת לה בבן שוטה שהגיע קרוב לגדלות ועדיין אינו יודע למי נודרין ומקדישין וצ"ע.

11. דף על הדף נזיר דף כח עמוד ב

בירושלמי כאן (פ"ד ה"ו): קרוב מהו שימחה ע"כ. ובקרבן העדה פ"י דקמיבעי לי' מהו שיעור הקירבה שיוכל למחות, אם דוקא פסולי עדות או כל קרוב. וע"ש מה שפירש הפני משה. והגאון ר' חיים קנייבסקי שליט"א פירש דבמתני' מבואר או שמיהו קרוביו דהיינו לכל הפחות ב' קרובים, והירושלמי מסופק אם גם קרוב אחד יכול למחות ע"כ.

והביא ידי"נ הגרא"מ באקן שליט"א בקובץ עץ חיים (קובץ ד' ע' שלה) בשם הגאון ר' חיים קריזווירט זצ"ל וז"ל: ויל"ע בדין המוכר קברו ודרך קברו מעמדו ומקום הספידו באין בני משפחה וקוברין אותו בעל כרחו משום פגם משפחה (כתובות פד א), אם די באחד מבני משפחה שמוחה. וכן יש להסתפק בעוד דינים ע"כ.

ובהג"ה שם כתב הגרא"מ באקן שליט"א הנ"ל: ובכתובות מא. רבי שמעון בן יהודה אומר משום ר' שמעון אף בושת ופגם אינו משלם ע"פ עצמו לא כל הימנו שיפגום בתו של פלוני וכו' דלמא לא ניחא להו לבני משפחה, ניחא להו לבני משפחה מאי, אי אפשר דליכא חד במדינת הים דלא ניחא ליה. ויש להסתפק בסנה' עה. משום פגם משפחה, ובכלי חמדה כי תצא אות ו' אות קטן ה' כתב דלתירוץ זה אם בני משפחה מוחלין מותר, מה הדין כשאחד מוחה.

12. ספר נתיבות הקודש

כ"ט ע"א כדי לחנכו במצות, ובסמוך לא מיבעיא קאמר לא מיבעיא בנדרים דלית ליה ניוול אלא אפילו בנזירות דאית ליה ניוול אפילו הכי חייב לחנכו, וצ"ע האיך שייך חינוך בנדרים ובנזירות והלא אין שום מצוה לכתחילה לנדור וגם אין שום מצוה לקבל נזירות, ולא מיבעי למ"ד נזיר חוטא הוא ואפילו נזיר טהור נמי חוטא הוא ודאי קשה, אלא אף אם נאמר דנזיר טהור לאו חוטא הוא מ"מ לאו מצוה הוא לקבל נזירות, אלא דאמרינן כיון דנזיר טהור וכוונתו לשם שמים לאו חוטא הוא ומותר לו לקבל הנזירות היכא דמכוון לשם שמים, אבל מצוה לקבל נזירות ליכא, ולא מצינו ענין חינוך אלא במקום דהוא מצוה וחיוב לעשות, ועכ"פ מוכח מהכא דאינו כן אלא אפילו במקום דאינו מצוה לכתחילה בכ"ז אם יתנהג כן בקדושה קדוש יאמר לו, אז שייך ג"כ ענין חינוך אף בנזירות ובנדרים, והכוונה בנדרים ג"כ במקום שידור לשם שמים, ובכ"ז קשה למ"ד דטוב אשר לא תדור וכו' ואפילו אם מקיים נדרו טוב אשר לא תדור, וא"כ בנדרים אין שייך שום ענין חינוך וצ"ע.

13. שפת אמת מסכת נזיר דף כט עמוד א

בגמ' כדי לחנכו במצות, קשה לי מה שייך חינוך במידי דעבירה, דקי"ל דאסור לידור ולהזיר וכנדרי רשעים בנזירות קרי לה התנא בנדרים [דף ט' ע"א] וכאן אמרינן דאית ביה מצות חינוך, מיהו בזה י"ל קצת כמו דמצינו בשמעון הצדיק דנשקו על ראשו להאי דהזיר כדי לכבוש יצרו, וכהאי גוונא י"ל נמי באם רואה שהבן צריך לכך חשוב מצוה. אבל על כל פנים קשה מה דמקשה הגמרא אי הכי בנדרים נמי, ואפשר לזה נתכוונו התוספות במש"כ שהדירו לעשות סוכה ולולב. או י"ל נדרים לאו דווקא והכוונה נדרים ונדבות הרי זו עולה. מיהו בעיקר קושיין אפשר דאדרבא בקטן דבאמת לאו דבל יחל לא שייך בו שפיר ליכא איסור ושוב הוי מצוה לחנכו להרגילו לשמור לקיים נדרו ונזירתו אם יהיה בגדלותו נודר או נודב, ועתה ליכא איסור נדרים כיון דהוא רק מדרבנן כנ"ל.

14. מהר"ץ חיות מסכת נזיר דף כט עמוד א

שם ואתי חינוך דרבנן ודחי הקפה דרבנן. נ"ב קשה לי קו' חמורה מאד הנה ידענו כח ענין החינוך היינו למען שלא יהי' המצות על האדם למשא. אם החיוב יתחיל בפתע פתאום מיד שנעשה גדול. וקודם הזמן יהי' חפשי מכל מצות לכן השכילו חכז"ל לחנך את הקטנים במצות טרם הגיעו לכלל חיוב. למען יקל עליהם גם אח"כ לקיימם. אחרי שעוד קודם הזמן היו מורגלים בהם. ועי' אבן העזר בחידושו ריש פסחים לענין חינוך במ"ע דתשביתו ע"ש. והנה עד כאן שייך חינוך רק באותן המצות אשר מוטלין חובה על האדם. כגון מצות סוכה ולולב וכדומה. אבל ענין נדרים ונזירות אשר אינם חוב על האדם לנדור ולהזיר. דהרי אדרבה אמרו הנודר כאילו בונה במה. ורק המצות התלוים בנדרים ונזירות כלם המה רק בתנאי אם הקדים להם הדבור בנדר או בנזירות. וכיון שאין כאן מצוה המוטלת לחובה איך נופל על זה ענין חינוך. וכי יתכן שיחנך אותו בענין אשר לא יבוא לו בודאי בעת שיגדל ואפשר שיעברו כל שנותיו ולא יתחייב במצות התלוים בנזירות וצע"ג. והנה ראיתי בשיטה מקובצת כאן שהביא בשם הר"ר עזריאל. ע"ז כדי לחנכו משום דנדרים סייג לפרישות ע"כ. ואולי התעורר בזה ותי' דמצות חינוך נופל כאן שירגיל עצמו במדות ההסתפקות כשיגדל:

15. קרן אורה על מסכת נזיר דף כט/א

גמרא ר' יוסי בר חנינא אמר ר"ל כדי לחנכו במצות. ולפ"ז משמע דאינו מדירו אלא בשעה שהגיע לחינוך. וכ"כ התוי"ט ז"ל בריש פ' כהן גדול (מ"א) אפילו לר' יוחנן דאמר הלכה היא בנזיר היינו ג"כ בשעה שהגיע לחינוך. אבל קודם לכן לאו בר שמירה הוא ע"ש. אבל בירושלמי בשמעתין (ה"ו) ובפ' כהן גדול (סוף ה"א) מבואר להדיא דיכול להדירו מרחם. ושיטת הירושלמי בשמעתין נראה דס"ל כטעמא דר"ל דהדרת בנו אינו אלא מדרבנן כדפריך התם ר' יוסי בר חנינא היכי אכיל כהן מליקה ואפ"ה ס"ל דיכול להדירו מרחם. וכ"ש לר' יוחנן דאמר הלכה היא בנזיר. וכן משמע מדברי רש"י ז"ל בסוף מכות (כ"ב ע"א) שהבאתי לעיל וכן משמע מדברי התוס' ז"ל לעיל דף ד' ע"ב בד"ה שמשון לאו נדור כו'. ע"כ נראה דחנוך זה לא דמי לשאר חינוך מצוה דצריך לחנך את הקטן לעשות איזה מצוה דלזה צריך שיעשה לכלל דעת קצת כל חד כדינו. וחינוך דהכא הוא להפרישו מן המותרות ולהקדישו לשמים בזהירות ופרישות לזה א"צ דעתו אלא על האב מוטל לשמרו מכל טומאה. וכדאשכחן גבי שמשון ושמואל שהזירום לה' מעת הולדם ובחינוך כזה הוא דאמרינן דאיש חייב לחנך ולא אשה וכן בבנו חייב לחנכו ולא בתו משום דחינוך זה אינו בדבר המחויב אלא אזהרה יתירה להרגילו בפרישות ולא חייבו אלא האב לבנו דוקא אבל לא האם והבת דנשים לאו בנות חינוך הם בזהירות ופרישות. אבל במצוה המחויבת ודאי המחויב לחנך גם בתו וכדמשמע מהא דיומא (פ"ב ע"א) דאחד תינוק ואחד תינוקת מחנכין אותן. וכן משמע מהא דאמרינן בפסחים (פ"ט ע"א) ובגיטין (כ"ה ע"א) הריני שוחט את הפסח על מי שיעלה מכם ראשון ומעשה שקדמו בנות לבנים וכדי לזרזן במצות אומר כן. וכן י"ל דאשה מחויבת לחנך במצוה חיובית וכעובדא דהילני המלכה (סוכה ב' ע"ב) אע"ג דמדין תורה אינה מחויבת אפילו למול את בנה כיון דלא שייכא בה וכדאמרי' בקדושין (כ"ט ע"א). וא"כ כ"ש בשאר מצות שהיא עצמה אינה מחויבת. מ"מ מדרבנן חייבת גם היא לחנכו. ועיין בזה באורח מישור שהאריך ג"כ בזה ויפה כתב בזה דלישנא דהש"ס משמע דר"ל סבר הכי דאשה אינה מצוה לחנך וגם בתו אינו חייב לחנכה ולא כ"ע מודו בזה:

16. רא"ש (פירוש לש"ס) מסכת נזיר דף כט עמוד א

כדי לחנכו במצות דנז' סייג לפרישות. אמטו להכי בנו אין בתו לא דכך נתקבלה הלכה:

17. שו"ת חתם סופר חלק ה (חושן משפט) סימן ט

ויש מקום עיון במקראי קודש. דחנה שאמרה: וישב שם עד עולם, גם אמרה: כל ימיו אשר הי' הוא שאול לה'. ולכאורה, לא היתה צריכה לכך? דאפי' סתמא, נמי כל ימי עולם קאמרה, כנ"ל. וי"ל: דהא כל עצמו נדרה של חנה, חידוש. **דהאיך / דהיאך / יכלה להדיר בנה.** דאפי' בנזיר דהלכה הי' בנזיר, מ"מ האב מדיר ולא האם. כמבואר במס' נזיר, כ"ט. וגם לישב לפני ה', אפי' האב אינו יכול להדירו, מכ"ש האם. **וצ"ל: שאני חנה, כיון שע"י תפלתה בא לעולם. ומכ"ש אח"כ, כשנתחייב מיתה לעלי על שהורה הלכה, היא פדאהו ממות. ע"כ יכולה היתה להדירו.** מ"מ חידוש הוא, ואין לנו כיוצא בו. (כי שמשון המלאך הדירו, דמשו"ה ליתא בשאלה). והוה אמינא: אין לך בו אלא חידוש, ודי לה שתהיה כאב המדיר בנו בנזיר, שאם הגדיל והביא ב' שערות מוחה בנזירות האב. וה"נ ה"א: עד שיביא ב' שערות. ע"כ הוצרכה לפרש: כל ימיו אשר הי' הוא שאול לה'. ועוד נדבר מזה, לקמן אי"ה. והרי קמן, דמלאך לא אמר לאמו של שמשון, שיהי' נזיר כל ימי חייו. אלא סתם, נזיר אלקים יהי' הנער מן הבטן. ומ"מ, הי' כל ימי חייו. אף ע"ג דבאדם המדיר, הוה סתם נזירות ל' יום. ומ"מ, הכא הוה בסתמא כל ימי חייו. ואין להאריך בזה. מ"מ, הכא אין ספק, דכל זמן שיצטרך קאמר. ודבר זה יבואר לקמן אי"ה.

בענין: פיאה נכרית

משה שווערד

1. ספר שערים מצויינים בהלכה – נזיר כח

ות"ק אמר לך אפשר בפאה נכרית. פרש"י
והרא"ש ומיחזיא כאינה מגולחת. עי'

בעין משפט בגליון בזה"ל, נ"ל היתר מכאן
לשערות שהנשים נשואות נותנות בראשיהם
(יהושע בועז), ובתשו' באר שבע (סי' יח) דחה
ראיה זו בשתי ידים והאריך בראיות לאיסור
עכ"ל. ועי' בהגהות יעב"ץ דדחה נמי זאת,
וכ"כ בשאילת יעב"ץ (ח"א סי' ט) ובסוף מסיק
בזה"ל, אף למאי דכתיבנא לאיסורא, אינו אלא
בפיאה נכרית כגובה הראש במקום שער,
דשייך ביה משום פריעת הראש, אבל בנתינה
למטה מן השבכה על פדחתה ובצדעים לית לן
בה, דלא הוי אלא כשאר תכשיטין עכ"ל.
ובשלטי גבורים (שבת פ"ו) הוכיח בכמה
ראיות דמותר, שלא אסור אלא השערות
הדבוקות בבשרה, עי"ש הראיות. וכ"כ הרמ"א
בדרכי משה (סי' שג). ובהג' הרמ"א (סי' עה
ס"ב) כתב בסתם, ולא כתב דגם השערות שלה
שכבר גילחן מותרת להניח על ראשה. ובמג"א
(סי' עה סק"ה) כתב נמי בסתם להתיר שלא
כדברי באר שבע. ועי' בעטרת זקנים שם. ובס'
מור וקציעה (סי' עה) מחזיק בדבריו כמש"כ
בספרו שאילת יעב"ץ, ורגז על דברי המג"א
שכתב סתם להתיר שלא כדברי הבאר שבע,
וסיים דדברי הב"ש שרירין וקיימין. ובפרי
מגדים (סי' עה סק"ה) נוטה לדברי המג"א,
וכתב דבמדינות שיוצאין בפאה נכרית מגולה
יש להם על מה לסמוך, וקצת ראיה הביא מגמ'
כתובות (עב). דמקשה הש"ס ראשה פרוע
דאורייתא הוא, ולא משום דת ישראל, ולא
מוקי לה בפיאה נכרית, ש"מ דלית בזה משום
דת ישראל. ועי' מה שהאריך בזה בשו"ת
תשובה מאהבה [להגאון ר"א פלעקלעס מפראג
הראב"ד בימי רבינו הנוב"י, סי' מח].

2. ובשלטי הגיבורים [כ"ט א' מדפי הרי"ף אות א']

יראה מזה להדיא ראייה וסמך לנשים היוצאות בכיסויי שערות שלהן כשהן נשואות, אבל במקום קליעת שערן נשואות שיער חברותיהן וכו', והתם באשה נשואה מיירי מתניתין, מדקאמר בגמרא דהטעם (שהתירו לצאת לחצר) משום שלא תתגנה על בעלה, הרי בנשואה מיירי, ומשמע להדיא שמותרות בנות ישראל להתקשט בהן, דשער באשה ערוה דקאמר לא הוי אלא בשער הדבוק לבשרה ממש, אבל שער המכסה את שיערה אין כאן משום שער באשה ערוה, וגם לא משום פרועת ראש, ונראה דלא שנא שערות דידה לא שנא שערות של חברתה שפיר דמי

- [בבאר שבע בשו"ת [סי' י"ח] השיג על השלטי הגבורים, דודאי הכונה בפאה נכרית שתחת הכיסוי ראש, שהרי כוונתה שתראה בעלת שער, ואיך יעלה על הדעת שיהיה מותר בפאה נכרית מגולה ויחשבו שאלה שערותיה, ת"ו שתיראה כעוברת על דת משה, והרבה דברים אסרו חכמים משום מראית עין ועיי"ש].

3. שו"ת שאילת יעבץ חלק א סימן ט

שאלה פאה נכרית מהו משום פריעת ראש באשה.

תשובה מצאתי בגמרא דנזיר (כ"ח) נדפס בגליון ז"ל נ"ל היתר מכאן לשערות שנשים נשואות נותנות בראשיהם יהושע בועז עכ"ל. ולא נהירא לי היתר זה ולא ידענא מאי דעתיה אי בבית דאי שרי דלא גרע מקלתה. ולדעת התו' אפי' בשערה שרי. דאל"כ לא הנתח לבת לאברהם אבינו וישבת תחת בעלה. וכ"ש פאה נכרית. ואי בר"ה = ברשות הרבים = ותחת קישוריה. נמי פשיטא. אלא ודאי לר"ה ובגלוי למעלה מקישוריה איירי דשרי. ואינו רואה מהיכן למד פשיטות היתר זה ומהיכא דייק. אי מדאמרין הכא אפשר בפאה נכרית. מנ"ל דבר"ה מיירי. ותדע דעל כרחק לא קמירי בהכי. דהא לא אתנין להכי. אלא משום דלא מצי בעל למימר אי אפשי באשה מגולחת. וא"כ לר' מאיר אטו בשערה מי איכא למימר דשריא למיפק ביה לר"ה הא פריעת הראש דאורייתא. אלא ודאי ה"פ דאשה מגולחת היא נמאסת קצת לבעלה מפני שלפעמים בביתה שאינה יכולה להזהר כל כך מגילוי שיערה. כשראשה נגלה ונראית קרחת. היא מתגנה עליו. לפי שהשער נוי הוא לאשה כדבר הכתוב בשר השירים. ולזה קאמר ת"ק דאפשר לה לעשות תקנה לזה. שלא תתגנה על בעלה ע"י קרחותה ולעולם בשוק יש איסור אפי' בפאה נכרית בגלוי. וכן עיקר לענ"ד דלא עדיף פאה נכרית מקלתה. דבשוק אסור' ממת יהודית כדאי' בהמדיר.

והיינו דתנינן במה אשה יוצאת בכבול ובפאה נכרית לחצר. וברישא דבכבול לר"ה לא תצא. לא תנן התם פאה נכרית. משום דבלא"ה אסירא בה בר"ה. לא אצטרך לאשמועינן דלא תצא בה בשבת. אלא בסיפא דבבבא מותרת. צריכא למימר דאבל בחצר שריא ואפי' בשבת ודוק. ואע"פ שהתו' לא כתבו כן שם עמ"ש בס"ד בפ"י הגמשה לשם.

ומ"מ נ"ל לחלק דאף למאי דכתיבנא לאיסורא. אינו אלא בפאה נכרית הנתונה בגובה הראש במקום שער. דשייך ביה משום פריעת הראש כדפרישנא. אבל בנתונה למטה מן השכבה על פדחתה ובצדעים. במקום שכלים שערותיה לית לן בה. דלא הוי אלא כשאר תכשיטין שבחוץ הנלע"ד יעבץ ס"ט.

4. שו"ע אורח חיים - סימן עה

- (א) טפח מגולה באשה. במקום שדרכה לכסותו. אפי' היא אשתו, אסור לקרות ק"ש כנגדה: הגה - ויא דוקא באשתו, אבל באשה אחרת אפילו פחות מטפח הוי ערוה הגהות מיימוני פ"ג. ונראה מדברי הרא"ש דטפח באשה ערוה, אפי' לאשה אחרת, רק שבעצמה יכולה לקרות אע"פ שהיא ערומה, כדלעיל סי' ע"ד:
- (ב) שער של אשה שדרכה לכסותו, אסור לקרות כנגדו: הגה - אפי' אשתו, אבל בתולות שדרכן לילך פרועות הראש, מותר: הגה - וה"ה השערות של נשים, שרגילין לצאת מחוץ לצמתן (ב"י בשם הרשב"א) וכ"ש שער נכרית, אפי' דרכה לכסות:

5. ביאור הגר"א אורח חיים סימן עה

וכ"ש כו'. כמ"ש בפ"ו דשבת יוצאה בחוטי שער כו':

6. משנה ברורה סימן עה

(יג) שרגילין וכו' - ר"ל ומותר לקרות בזה אפילו נגד אשה אחרת דכיון דרגילין בהן ליכא הרהורא אבל לכיון להסתכל באשה אחרת אפילו בשערות שמחוץ לצמתן אסור [א"ר]:

(יד) לצאת וכו' - ר"ל שמלבד כובע שעל ראשה יש לה צמת והוא בגד המצמצם השער שלא יצאו לחוץ ואותו מעט שא"א לצמצם ויוצא מהצמת ע"ז מקיל הרשב"א [חתם סופר סימן ל"ו עי"ש] ובזוהר פרשה נשא החמיר מאוד שלא יתראה שום שער מאשה דגרמא מסכנותא לביתא וגרמא לבנהא דלא יתחשבון בדרא וסטרוא אחרא לשרות בביתא וכ"ש אם הולכות בשוקא כך ע"כ בעאי איתתא דאפילו קורות ביתה לא יחמוץ שיערה חדא מרישאה ואי עבדיית כן מה כתיב בניך כשתילי זיתים מה זית וכו' בנהא יסתלקון בחשובין על שאר בני עמא ולא עוד אלא דבעלה מתברך בכל ברכאן דלעילא וברכאן דלתתא בעותרא בבנין ובני בנין עכ"ל בקיצור וכתב המ"א

דראוי לנהוג כהזוהר וביומא איתא במעשה דקמחית בזכות הצניעות היתירה שהיתה בה שלא ראו קורות ביתה אמרי חלוקה יצאו ממנה כהנים גדולים:

טו) שער נכרית - קרי נכרית להשער שנחתך ואינו דבוק לבשרה וס"ל דע"ז לא אחז"ל שער באשה ערוה וגם מותר לגלותה ואין בה משום פריעת הראש [כא] ויש תולקין ואומרים דאף בפאה נכרית שייך שער באשה ערוה ואיסור פריעת ראש וכתב הפמ"ג דבמדינות שיוצאין הנשים בפאה נכרית מגולה יש להם לסמוך על השו"ע ומשמע מיניה שם דאפילו שער של עצמה שנחתך ואח"כ חברה לראשה ג"כ יש להקל ובספר מגן גבורים החמיר בזה עי"ש. וכתב עוד שם דאם אין מנהג המקום שילכו הנשים בפאה נכרית בודאי הדין עם המחמירין בזה משום מראית העין עי"ש:

7. ערוך השולחן אורח חיים סימן עה סעיף ז

ועתה בואו ונצווה על פרצות דורינו בעוונותינו הרבים שזה שנים רבות שנפרצו בנות ישראל בעון זה והולכות בגילוי הראש וכל מה שצעקו על זה הוא לא לעזר ולא להועיל ועתה פשתה המספחת שהנשואות הולכות בשערותן כמו הבתולות או לנו שעלתה בימינו כך מיהו עכ"פ לדינא נראה שמותר לנו להתפלל ולברך נגד ראשיהן המגולות כיון שעלתה רובן הולכות כן והיה כמקומות המגולים בגופה וכמ"ש המרדכי בשם ראבי"ה בספ"ג וז"ל כל הדברים שהזכרנו לערוה דוקא בדבר שאין רגילות להגלות אבל בתולה הרגילה בגילוי שיער לא חיישינן דליכא הרהור עכ"ל וכיון שאצלינו גם הנשואות כן ממילא דליכא הרהור [והרי"ף והרמב"ם השמיטו לגמרי דין שיער וקול משום דס"ל דלאו לק"ש איתמר עב"י]:

8. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת שבת דף סד עמוד ב

ומזה הוכיח המ"א שמותר לצאת לרה"ר בפא"ג. וכ"ה מוכח בהמשך דברי הגמ' דקאמר בשלמא זקנה בשל ילדה שבה הוא לה, והיינו כמבואר ברמב"ם שהזקנה ששערה הפך כולה ללבן חפצה לערב בתוכן שערות שחורות להראות שעדיין לא זקנה היא לגמרי כדרך העולם שאין השערות מלבינות בב"א אלא מעט מעט, ולכ"א אי מיירי דמכוסה השער א"כ לפני מי היא רוצה להשביח עצמה אלא ע"כ דמיירי בפא"ג [דרך האשה לצאת בפא"ג של שערותיה שגוזזות ודבוקות בפא"ג וכ"א לובשת כפי גילה]. וע"כ דמותר לצאת לאשה בפא"ג ברה"ר. ועי' שלטי גיבורים.

והנה המג"א העתיק את הבאר שבע שהביא דברי השלטי גיבורים וכ' עליו הבא"ש לא תאבה ולא תשמע אליו שכל דבריו הבל והפא"ג אסורה. וכתב המג"א על דברי הבאר שבע הנ"ל שכל דבריו דחויים הם, והלכה כהרמ"א שהפא"ג מותרת. ולכן, הלא המג"א רב גובריה, וגם הא"ר בסי' ש"ג העתיק את דברי השלטי הגיבורים להיתר וגם הוא היה רב גובריה ונצטרף אליהם הפמ"ג שהביא ב' השיטות והכריע להתיר [וא"כ אף אם אומרים שיש שישים פוסקים לאיסור א"א לאסרו ואף לו יהי אלף כמותם] אנו סומכים על הני רבי ברבתא הנ"ל שהתירו, ולכן מותר לצאת לכתחילה בפא"ג ברה"ר.

אמנם כ"ז בפא"ג רגילה, אכן אלו הפא"ג שמייפים ונראים כשערה ממש, ואין ניכר עליהם שהם פא"ג אין לנו ראייה מגמ' דילן להתיר. [שהרי הגמ' מיירי דמאיס לאחרני וידעו שאי"ז שערה ממש ואין אדם חושדה שיוצאת בגילוי שער זידה לרה"ר].

[ולמעשה כ"א ינהג כמנהג אבותיו שאם אמו ואם אמו היה להם הפא"ג לאיסור א"כ יש בזה אל תטוש ול"מ לזה התרת נדרים, ויראה להשפיע על אשתו שתסכים אליו בזה, וכמדומה שמי שבא להחמיר ע"ע אין בזה משום יוהרא, וצ"ב].

9. שו"ת אגרות משה אבן העזר חלק ב סימן יב

בענין פאה נכרית עש"ק י"א תמוז תשכ"ב. מע"כ ידידי הנכבד מוהר"ר דוד לאפא שליט"א. הנה בענין פאה נכרית שנשאלתי מרעיתך הרבנית הכבודה תחיה אשר כתר"ה רוצה לידע דעתי בזה. הנכון לע"ד אף שאיכא מאן דחושש לאסור פאה נכרית משום מראית עין עיין בעטרת זקנים או"ח סימן ע"ה, מ"מ רוב רבותינו וגם מאלו שסומכין עיקרי ההוראה עליהם מתירים והם הרמ"א שם ובסימן ש"ג בד"מ והמג"א והפמ"ג, וכן משמע גם מהגר"א שסובר כן שלא אסרו בזה משום מראית העין. וכמעט שמוכרח מהגמ' פ' במה אשה שאם איירי דיוצאה בפאה נכרית דוקא במכוסה לא היה שייך לומר דעל שערות זקנה לילדה נחוש למחכו עלה. והטעם פשוט שכיון שלא מצינו בגמ' שאסרו אין למילף ממקומות אחרים שאסרו משום מראית עין, דאין למילף חדא מאידך, ולכן נאמר איסור מראית עין ביחוד בכל דבר שאסרו. ובפאה נכרית ודאי הא אין למילף חדא דאין זה איסור לאו אלא איסור עשה דעל האשה להיות צנועה ולכסות ראשה ואין למילף ממה שאסרו בשבת ועוד איסורי לאוין. ועוד משום שברוב הפעמים ניכר שהשערות

הם מפאה נכרית, ואף אם אינו ניכר לאנשים שאין מסתכלין כ"כ בנשים עד שיכירו מ"מ לנשים ודאי ניכר ברובא דרובא ואולי גם כולן ניכרות, ולכן בשביל מה שנזדמן לפעמים רחוקות שלא ניכר לא אסרו.

וכעין ראייה לזה מהא שמותר להתגלח הזקן במספרים כעין תער ולא אסרו משום מראית העין אף ששם הוא מאיסורי לאוין וגם הם חמש לאוין אלמא דלא בכל דבר אסרו. ואולי הוא נמי משום דברוב הפעמים ניכר להרגילים להתגלח שאינו גלוח דתער, לא אסרו בשביל פעמים רחוקים שלא ניכר, ואף שהם מצוים גם בין אנשים שאין מתגלחין שהם אין מכירין כ"כ מ"מ כיון שלהמתגלחים הוא ניכר כבר הוא כידוע זה לכל דחברך חבא אית ליה וידעו הכל שפלוני מתגלח במספרים ובסם וכדומה ולא בתער. וא"כ כ"ש באשה שעיקר היא נמצאת בין הנשים שהן מכירות שהיא פאה נכרית שאין לאסור בשביל שיטעו אנשים שאין מכירין זה דנחשב כידוע גם להם. ואף אם היא אשה שמלאכתה בין אנשים נמי כיון שעכ"פ ניכר לנשים אין לאסור, וממילא אין לאסור גם כשלא ניכר לפעמים, אף אם היה זה מאיסורי לאוין, וכ"ש שהוא רק מאיסורי עשה שאפשר שליכא כלל איסור מראית עין בזה.

ויש עוד טעם גדול במה שלא אסרו בפאה נכרית, דכיון דידוע לכל שיש ללבוש פאה נכרית שתהיה נדמית כשערות האשה עצמה אין לאסור דמה"ת יחשדוה הרואים מרחוק ואלו שאין מסתכלין כ"כ בנשים שהשער הנראה הוא משערות האשה עצמה כיון שהיא מוחזקת לאשה כשרה ויודעין שמקורב ודאי מכירין שאינן שערותיה והרואים אותה בקרוב ומסתכלין הרי ברוב הפעמים יכירו שהיא פאה נכרית. ואין לומר שבמדינתנו זו בזה"ז שנתפרצה שרוב נשים בעוה"ר אין מכסות ראשן שלכן יאמרו גם עליה שהיא מהפרוצות בזה, שלכן אף שלא אסרי רבנן אנן יש לאסור, חדא דאנן אין מחדשין איסור מה שלא אסרו מתחלה בגמ' והגאונים, ועוד הא א"א לחוש שיצא קלקול מזה דלהמכירין אותה לא יהיה שום חשד כיון שידעין שהיא אשה כשרה, ולהאין מכירין אותה ויאמרו שגם היא מהפרוצות בזה הרי לא ילמדו ממנה יותר משאר הפרוצות שהן הרבה בעוה"ר, ולא מצינו שאסרו בכה"ג. וטעם זה הוא גם על מה שלא אסרו לגלח במספרים כעין תער ובסם שנמי כיון שידוע שאפשר לגלח כעין תער בדבר המותר לא יחשדוהו, ואף שנתפרץ בעוה"ר שהרבה מגלחין בתער מ"מ אין לאסור עתה מה שלא אסרו מתחלה, וגם להמכירין אותו לא יהיה שום חשד כיון שהוא בחזקת כשרות ולהאין מכירין לא יצא מזה שום קלקול בזה שיחשבו עליו שגם הוא מהעבריינים יותר ממה שנמצאים שאר העבריינים.

ולכן לדינא אין כתר"ה יכול למחות ביד אשתו הרבנית החשובה מללבש פאה נכרית, שאף אם כתר"ה רוצה להחמיר אינו יכול להטיל חומרותיו עליה שזוהו רק דין שלה, וכיון שהיא עושה כדן שהוא כרוב הפוסקים ושגם נראה כמותם, אינו יכול להחמיר עליה אף אם לא תכסה כלל הפאה נכרית, וכ"ש כשרוצה להלביש כובע עליה שיכסה רוב מהפאה נכרית שאין לכתר"ה להקפיד כלל. ואם כתר"ה הוא מהנהגין להתגלח בסם ומספרים כעין תער ולא חש על עצמו למראית עין שהוא רק מטעמים שבארתי ודאי לא שייך שיחמיר עליה בפאה נכרית שהרי הוא כסותר הנהגת עצמו שאותן הטעמים איכא בזה עוד מכ"ש כדבארתי. יידו, משה פיינשטיין

10. שו"ת אגרות משה אבן העזר חלק ד סימן לב

י. עניינים שהבעל רשאי להקפיד שאשתו תנהג כמנהגו.

הנה ברור כדכתבתי באו"ח ח"א סימן קנ"ח **דאשה נשואה צריכה להתנהג במנהגי הבעל בין לחומרא בין לקולא שהרי היא ברשות הבעל** ואין לך אין דעתו לחזור כזה, **והא דכתבתי באה"ע ח"ב סימן י"ב לענין פאה נכרית שאין הבעל יכול למחות ביד אשתו מללבש פאה נכרית הוא משום שדין שלה הוא ולא שייך זה למנהג הבעל, וגם בפאה נכרית ליכא מנהג ברור כל כך** מאחר שהוא כמעט בלא טעם כדכתבתי שם, ובאה"ע ח"א סימן נ"ט לענין גילוח השערות הוא ענין השייך להבעל דמקפיד ע"ז כמפורש במתני' דנזיר דף כ"ח ע"א לכן צריכה לנהוג כמותו וא"כ ל"ק כלום. ומאמר כתר"ה לא ראינו אולי יטריח כתר"ה וישלח מאמרו עוד הפעם.